

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 15/2000 vp

Hallituksen esitys arvo-osuusrekisterien keskitämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä huhtikuuta 2000 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen arvo-osuusrekisterien keskitämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi (HE 28/2000 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Martti Anttinen, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marjut Jokela, oikeusministeriö

- selvitysjärjestelmäasiantuntija Timo Rintanen, Rahoitustarkastus
- toimitusjohtaja Heikki Sirve ja johtaja Janne Lauha, Suomen Arvopaperikeskus Oy
- johtaja Erkki Kontkanen, Suomen Pankkiyhdistys
- yksikönjohtaja Ulf Sjögren, johtaja Jyrki Partanen ja pankkilakimies Seija Koskivaara, Merita Pankki Oyj
- tuotepäällikkö Jorma Terhemaa, varatuomari Katri Palokangas ja varatuomari Pirkko Siukonen, Osuuspankkikeskus
- toimitusjohtaja Anna-Maija Eeva, Leonia Oyj:n edustajana.

HALLITUKSEN ESITYS

Arvo-osuusjärjestelmää ehdotetaan uudistettavaksi siten, että nykyiset arvo-osuusrekisterit keskitetään arvopaperikeskukseen, josta tulee ainoa arvo-osuusrekisterin pitäjä. Oikeuden arvo-osuusrekisterin pitämiseen myöntää edelleen valtiovarainministeriö. Viisi muuta arvo-osuusrekisterinpitäjää ja muut markkinaosapuolet voivat hakea tilinhoitajayhteisön oikeuksia arvopaperikeskukselta, jonka on myönnettävä tilinhoitajayhteisön oikeudet markkinaosapuolille, jotka täyttävät laissa säädetyt edellytykset.

Tilinhoitajayhteisön oikeuksien myöntämisperusteet yhtenäistetään arvopaperimarkkina-laissa säädettyjen selvitysosapuolen oikeuksien

myöntämisperusteiden kanssa. Tilinhoitajayhteisö voi tehdä kirjauksia arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin. Kirjauksia arvo-osuustileille voivat tehdä muutkin kuin se tilinhoitajayhteisö, joka hoitaa arvo-osuustiliä. Arvopaperikaupan selvitysyhteisö ja selvitysosapuolet voivat tehdä selvitystoimintaan liittyviä kirjauksia kaikille arvo-osuustileille. Arvo-osuustilin haltija voi antaa rinnakkaisen kirjaamistoimivallan toiselle tilinhoitajayhteisölle tai useammalle asiamiehelle.

Tilinhoitajayhteisöllä voi nykyisten arvo-osuusrekisterien tavoin olla asiamies tai asiamiehiä, jos tilinhoitajayhteisö on tehnyt siitä so-

pimuksen. Asiamiehelle voidaan antaa oikeus tehdä kirjauksia tilinhoitajayhteisön lukuun arvopaperikeskuksen arvo-osuusrekisteriin. Tilinhoitajayhteisö on vastuussa asiamiehensä toimista.

Arvo-osuustileistä annettua lakia muutetaan arvo-osuusrekisterien keskittämisen edellyttämällä tavalla. Arvo-osuuksia, niihin kohdistuvia oikeuksia ja oikeudenhaltijoita koskevat tiedot kootaan arvopaperikeskuksen ylläpitämään arvo-osuusrekisteriin.

Arvo-osuustileistä annetussa laissa säädetty arvopaperikeskuksen rajaton toissijainen vahingonkorvausvastuu siirretään arvopaperikeskuksen perustaman ja tilinhoitajayhteisöjen rahoittaman kirjausrahaston vastattavaksi. Kirjausraho vastaa 25 000 euron määrään asti kutakin vahingonkärtsijää kohden samalta tilinhoitajayhteisöltä yhdestä vahinkotapahtumasta. Arvopaperikeskuksen ensisijainen vastuu omasta toiminnastaan säilyy ennallaan. Vastuun katteena ovat arvopaperikeskuksen oma pääoma ja muut arvopaperikeskukselta edellytetyt vastuunkantokykyä turvaavat järjestelyt.

Vahingonkorvaussäännöksiä tarkistetaan siten, että niissä otetaan huomioon arvo-osuusre-

kisterien aseman muuttuminen. Lähtökohtana on edelleen, että tilinhoitajayhteisön on korvattava virheellisestä kirjauksesta taikka muusta viasta tai puutteesta arvo-osuusjärjestelmässä aiheutuneet vahingot täysimääräisinä ja tuottamuksesta riippumatta.

Arvo-osuuksien ilmaissäilytys arvopaperikeskuksessa rajoitetaan luonnollisiin henkilöihin. Liikkeeseenlaskijoiden kustantama lakisääteinen ilmaissäilytys lopetetaan yrityksiltä.

Arvopaperikeskuksen ja tilinhoitajayhteisön salassapitovelvollisuus yhdenmukaistetaan sijoituspalveluyrityksistä annetun lain ja luottolaitostoiminnasta annetun lain säännösten kanssa. Lakiin lisätään säännökset asiakkaan tunnistamisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta. Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettua lakia muutetaan siten, että arvopaperikeskuksesta ja tilinhoitajayhteisöstä tulee ilmoitusvelvollinen.

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat muutokset myös eräisiin muihin lakeihin.

Hallituksen esityksestä on pyydetty Euroopan keskuspankin lausunto, joka on saatettu eduskunnan talousvaliokunnan tietoon.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hyväksytään jäljempänä mainituin muutoksin.

Arvopaperikauppa on kasvanut nopeasti siitä, kun arvo-osuusjärjestelmä luotiin. Arvopaperikaupan kansainvälistyminen ja Euroopan sisämarkkinoiden kehittyminen lisäävät markkina- paikkojen välistä kilpailua. Suomalaisten arvopaperimarkkinoiden kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta selvitystoiminnan tehokkuus ja luotettavuus ovat keskeisiä tekijöitä.

Arvopaperikaupan kasvu on ollut niin nopeaa, että nykyinen järjestelmä on jäänyt ajastaan jälkeen. Arvopaperien rekisteritoimintojen keskittämällä tavoitellaan tietotekniikan mahdollistamia kaupankäynti- ja selvitysjärjestelmien tehokkuusetuja, jotka vaikuttavat arvo-

paperinvälittäjien kustannuksiin ja selvitysjärjestelmän luotettavuuteen. Selvitysjärjestelmällä on keskeinen merkitys arvopaperikaupaan liittyvien taloudellisten riskien hallinnassa. Rekisterien keskittäminen ja kirjausjärjestelmien yhdenmukaistuminen mahdollistavat tilinhoitajayhteisöjen ja selvitysosapuolten omien asiakasjärjestelmien kehittämisen. Arvopaperikaupan kustannukset vaikuttavat myös arvopaperisijoittamisen houkuttelevuuteen muiden sijoitusmahdollisuuksien rinnalla.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että suomalaisten arvopaperikäsittely- ja selvitysjärjestelmien kilpailukyvyn parantamiseksi on arvo-osuusjärjestelmän jatkokehityksessä syytä harkita moniportaisen omistajarakenteen sallimista myös suomalaisille arvo-osuuksien

omistajille. Perusteluissa selostetaan tarkemmin, mitä moniportaisella omistajarakenteella tarkoitetaan.

Yksityiskohtaiset perustelut

2. Laki arvo-osuustileistä annetun lain muuttamisesta

5 a §. Hallituksen esityksessä oleva 3 momentin sanamuoto rajaa osan omaisuudenhoitotilin tilinhaltijoista toiminnan ulkopuolelle, mitä ei ole esityksen perustelujen mukaan tarkoitettu. Säännöksen tarkoituksena on sallia, että tilinhaltijoina voivat toimia ne yhteisöt, jotka muutoinkin omaisuudenhoitajina voivat pitää hallussaan asiakkaiden arvopapereita tai muuta sijoitusomaisuutta. Tämän johdosta valiokunta on korvannut viittauksen sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa tarkoitettuun omaisuudenhoitoon säännöksellä, jonka mukaan arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, jolla on oikeus tarjota arvo-osuuksia koskevia säilytys- ja hoitopalveluja.

Valiokunnan muutosehdotukset

2.

5 a §

Omaisuudenhoitotilin tilinhaltijana voi toimia arvopaperikeskus, keskuspankki tai tilinhoitajayhteisö. Arvopaperikeskus voi hyväksyä tilinhaltijaksi myös luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, jolla on oikeus *tarjota arvo-osuuksia koskevia säilytys- ja hoitopalveluja*,

8. Laki osakeyhtiölain muuttamisesta

8 §. Pykälän 2 momentissa viitataan arvo-osuustileistä annetun lain 33 §:ään. Viimeksi mainitun pykälän 3 momentti, jossa säädetään viranomaisten ja tuomioistuinten tietojensaantioikeudesta, kumotaan. Vastaavansisältöiset säännökset sisältyvät arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain ehdotettuun 29 a §:ään, jonka vuoksi valiokunta on muuttanut osakeyhtiölaissa olevan viittauksen arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain uuteen säännökseen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 1. ja 3.—7. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että 2. lakiehdotuksen 5 a § ja 8. lakiehdotuksen 3 a luvun 8 § hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 16 §:ssä tarkoitettua ulkomaisen laitoksen tai sellaisen muun ulkomaisen yhteisön, joka on riittävän julkisen valvonnan alainen ja jonka taloudelliset toimintaedellytykset ja hallinto täyttävät tehtävän luotettavalle hoidolle asetettavat vaatimukset.

8.

8 §

Osakkeenomistajan, luovutuksensaajan ja 7 §:n 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden henkilötunnuksista sekä maksu- ja verotustietoja tai sitä, mille kaupintatilille osakkeenomistajan myytäväksi antamat osakkeet on kirjattu, ei kuitenkaan saa ilmaista ilman hänen suostumustaan.

Oikeuteen saada tieto siitä, minkä tilinhoitajayhteisön hoidossa olevalle arvo-osuustilille osakkeet on kirjattu, sovelletaan vastaavasti, mitä *arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 29 a §:ssä* säädetään tietojen saamisesta arvo-osuustilistä.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Leena Luhtanen /sd	Pekka Kuosmanen /kok
vpj.	Mauri Salo /kesk	Jari Leppä /kesk
jäs.	Jouni Backman /sd	Mika Lintilä /kesk
	Klaus Hellberg /sd	Olli Nepponen /kok
	Susanna Huovinen /sd	Antti Rantakangas /kesk
	Mikko Immonen /vas	Ola Rosendahl /r
	Reijo Kallio /sd	Juhani Sjöblom /kok
	Marja-Leena Kemppainen /skl	vjäs. Veijo Puhjo /vas.
	Kalervo Kummola /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.